

PERIODIZACIJA

1. Evropska predromantika:

- od 1760 do 1800
- Herder
- Goethe = Trpljenje mladega Wertherja (sentimentalni pisemski roman)
- Shiller
- Rosseau
- odmik od razuma k čustvom
- odmik od družbenih problemov k posamezniku
- zanimanje za naravo, zgodovino in ljudsko pesništvo
- opisno pesništvo, pesništvo o naravi, idilično pesništvo
- poezija moči in grobov
- zbiranje in posnemanje ljudskega pesništva
- črni, grozljivi sli gotski roman
- gibanje » Sturm und Drang«

2. Evropska romantika:

- vrh je dosegla od 1825 do '30
- Heine
- Goethe = Trpljenje mladega Wertherja (sentimentalni pisemski roman)
- Shiller
- Byron = Romanje grofiča Harolda (epska pesnitev)
- Lermontov = Jadro (izpovedna pesem)
- Puškin = Jevgenij Onjegin (roman v verzih)
- Prešeren = Slovo od mladosti (elegija oz. žalostinka), Neiztrohnjeno srce (balada)
- Čop
- največjo vlogo imajo čustva
- sprva le v Angliji in Nemčiji a kasneje tudi drugod po Evropi
- pojem romantika izhaja iz besede »roman«, ker naj bi romantiki pisali kot v srednjeveških romanih
- najbolj se razvije lirika, zvrsti: sonet, gazela, glosa, romanca
- romantiki so: bili prepričani, da so izjemne osebnosti
niso spoštovali družbenih pravil
upirali so se vsemu kar je omejevalo človeški standard
- izpostavlja se čustveni svet junaka

3. Romantika na Slovenskem:

- od prib. 1809 do prib. 1849
- Kopitar, Kastelic = starejša gen.
- Prešeren, Čop = mlajša gen.
- l. 1830, '31, '32 so izhajali zvezki Kranske Čbelice (urednik Kastelic)
- l. 1833 se je sprožila abecedna vojna oz. črkarska pravda:
 - od l. 1584 smo pisali v bohoričici (Bohorič = Zimske urice)
 - šumnikom smo dodali strešico in črkopis se od takrat imenuje gajica
- l. 1809, Kopitar izda prvo slovensko znanstveno slovnico
- l. 1828, Prešeren napiše Slovo od mladosti
- l. 1830, izhajati začne Kranska Čbelica
- l. 1840, nastopi meščanska revolucija v Austriji

- l. 1849, smrt Prešerna
- uveljavila se je le lirika

4. Evropski Realizem:ž

- izhaja iz besede »realis« (resničen, stvaren)
- Flaubert = Gospa Bovary
- Tolstoj =
- Gogolj = Plašč
- Dostojevski = Zločin in kazen
- Ibsen = Strahovi (drama družbene konvencije)
- Maupassant = Nakit (novela)
- Balzac = Oče Goriot (novela)
- opazujovanje in analiza stvarnosti
- poudarek naravnih in družbenih zakonov
- naraven jezik
- pripoved je objektivna
- jezik karakterizira jezike
- realizmi: romantični (Balzac)
 - objektivni (Flaubert, Tolstoj)
 - kritični (Gogolj, Balzac, Dostojevski, Ibsen)
 - psihološki (Dostojevski, Tolstoj, Ibsen)
- dramatika: psihološka drama, družbenokritična drama; epika: roman, novela

5. Evropski Naturalizem:

- okoli 1880
- Zola
- Maupassant = Nakit (novela)
- Ibsen = Strahovi (drama družbene konvencije)
- razvije se iz obj. real.
- tri determinante človeka: dednost
 - okolje
 - čas
- vrste/zvrsti: epika: roman, novela; dramatika: prikazovanje vsakdanjika, junaki iz nižjih sloje
- estetika grdega: upodabljanje grde stvarnosti
- motivi: revščina, zločin, bolezn, seksualnost, prostitucija

6. Med Romantiko in Realizmom:

- od 1849 + 1881 do 1899
- Levstik = Popotovanje od Litije do Čateža
- Jurčič = Deseti brat
- Jenko = Obrazi
- Stritar
- Kersnik = Jara gospoda
- Tavčar = Visoška kronika
- Gregorčič = Soči
- Aškerc = Čaša nesmrtnosti
- delovali sta dve politični skupini: staroselci (vodil Bleiweis) in mladoselci (vodil Levstik)
- mladoselci so izhajali iz programa Zedinjena Slovenija iz l. 1848
- to je bila doba čitalniške besede

- razvila se je časopisna dejavnost
- kulturni center slovencev je bil Celovec
- tam l. 1858 začel izhajati slovenski glasnik (upravnik Janežič)
- l. 1881 je začel izhajati Ljubljanski zvon, ki se je razvil iz Stritarjevega zvona
- izhajal je od začetka druge sv. vojne l. 1939
- v tem času so delovali vajenci (umetniška skupina dijakov, ki so delali dijaški list VAJE)

7. Levstikov in Janežičev prispevek k razvoju slovenskega knjižnega jeziku

- med pomembnejšimi jezikoslovci sta bila Janežič in Levstik
- Levstik je nasprotoval podobnost z germanskim jezikom
- pretirano je skrbel za čisto slovenščino (purizem)
- prepričan je bil, da sta potrebna nova slovnica in slovar in, da se je jezika potrebno učiti pri ljudstvu
- l. 1866 je začel pripravljati slo.-nem. slovar a mu ga je odbor vzel zaradi počasnosti
- Janežič je dejal, da je slovenščina premalo razvita in, da nima ustreznih učbenikov
- l. 1854 je izdal slovensko slovnico s kratkim pregledom slovenskega slovstva (10 izdaj)
- po njegovi smrti jo je predelal Janez Sket